

Јелена Максимовић

СЛИКАРСКИ СТИЛ ПРЕНОШЕЊА ТУЂЕГ ГОВОРА У НОВИНСКОЈ РЕПОРТАЖИ (вербално-аналитичка модификација шаблона индиректног говора)

У овом раду је анализирана вербално-аналитичка модификација индиректног говора у новинској репортажи, за коју Бахтин каже да припада сликарском стилу преношења туђег говора. Анализом примера из српске новинске штампе показано је на који начин се овим видом преношења туђег говора врши истицање социјалекатских, дијалекатских и сл. језичких црта и тиме доприноси карактеризацији *говорне личности*. Издвојени су следећи типови: тип (1) чине туђе речи под наводницима, тип (2) чине туђе речи без знака навода, тип (3) чине примери у којима је тачка гледишта репортера приближена тачки гледишта актера. У оквиру појединих типова вршена је даља подела на подтипове.

Кључне речи: дијалог, репортажа, публицистички функционални стил, индиректни говор

1. Све врсте масовних медија, којим год каналом и кодом да преносе своју поруку (писаним или звучним подтипом вербалног кода, фотографијом или покретним сликама праћеним речју, електронским путем), упућене су на дијалог као темељну форму комуникације. У репортажи која говори о неком догађају и његовим актерима увек постоје две врсте дијалога – са једне стране, новинар је пре писања репортаже обавио разговор са учесницима догађаја, а са друге, његово обраћање читаоцу јесте у монолошкој форми, али и тај монолог можемо посматрати као форму дијалога у коме реципијент поруке пасивно учествује јер „разговора нема без Другог чак и кад се он налази у нама“ (Станојевић, 2004: 17). Такође, Мукаржовски (1986: 116) наглашава „да су монолог и дијалог истовремено присутни у свести говорника током сваког акта говорења“. Како се и монолог и дијалог јављају „као канонизовани скупови одређених језичких средстава“ (Мукаржовски, 1986, 104), а медији почивају

на овим облицима комуникације, пред нама је задатак проучавања тих језичких средстава у конкретним публицистичким жанровима (вест, чланак, уводник, писмо, отворено писмо, приказ, памфлет, преглед, дневник, фељтон, интервју, хроника, извештај (Тошовић 2002: 242)).

Репортажа као публицистички жанр говори о друштвеним збивањима, чију атмосферу новинар преноси „описом и дијалогом сличнима опису и дијалогу у књижевноме дјелу“ (Силић 2006: 79), при чему долази до „преплитања дијалога и монолога, номинације и апелације, првог лица једнине (неприкривеног „ја“ као знака нечег непосредно доживљеног) и првог лица множине“ (Тошовић 2002: 254). За разлику од вести, репортажа као жанр дозвољава субјективни доживљај аутора, па је присутнија употреба стилски маркираних језичких средстава. Стога је у журналистичкој литератури сврстана у белетристичке жанрове, заједно са цртицом и фељтоном (Тодоровић 2002: 63), које од фактографских и аналитичких жанрова одвајају управо језичко-стилске црте. Такође, стилистичка литература репортажу на основу ових особина одређује као *књижевноновинарски жанр*, и то жанр најсличнији књижевноуметничкој приповетки (Силић 2006: 79), тј. *књижевнојпублицистички* јер у њему доминира приповедање (Тошовић 2002: 250).

У овом раду, анализу ћемо ограничити само на неуправни говор у новинској репортажи. Под неуправним говором се подразумева „туђ говор пренијет у приповједачев текст тако да му се промијенила морфолошка и синтаксичка структура, а само садржај остао исти. Главна је реченица приповједачева и садржи тзв. *verbum dicendi*, а уза њ се везују говорникове ријечи у облику зависних реченица с измијењеним глаголским временима и начинима, редом ријечи и др.“ (Живковић, 2001). У литератури се срећу различити термини за неуправни говор. Тако Лорк у књизи „*Die Erlebte Rede*“¹ даје термин *саопшћени говор*, односно (*berichtete Rede*) супротстављајући га директном говору, за који користи термин *речени говор* (*gesprochene Rede*) (према: Бахтин 1980: 169).

Бахтин (1980: 145-150) издваја две главне модификације индиректног говора: предметно-аналитичку и вербално-аналитичку и један прелазни тип који назива импресионистичким. У првој се „не чува толико конструктивна колико смисаона компактност и самосталност“ и честа је у научном, филозофском и политичком дискурсу, „где се морају излагати и упоређивати туђа гледишта о предмету и где се с њима треба разграничавати“. Вербално-ана-

1 Lorck, Étienne: *Die Erlebte Rede*, Heidelberg, 1921.

литичка модификација „у индиректну конструкцију уводи речи и обрте туђег говора који карактеришу субјективну и стилистичку физиономију туђег исказа као израза“, тј. чува експресију туђег исказа. На тај начин туђи говор остаје индивидуалиован, задржава своје језичке специфичности, али није дат у виду компактног, целовитог исказа, већ је у ауторски текст ушао фрагментарно, најчешће под наводницима. Овај стил преношења туђег говора Бахтин назива *сликарским* (1980: 134).

„Један једини учесник не одлучује ни о избору језичких средстава у дијалогу; доказ за то јесте околност да за време дијалога сваки од учесника може употребљавати други функционалан језик...“ (Мукаржовски 1986: 104). Код вербално-аналитичке модификације индиректног говора можемо говорити о преношењу дијалога између новинара и актера догађаја. При том новинар може убацивати у текст речи актера дате под наводницима или без њих. Што је актеров говор удаљенији од стандардног језика, било да је реч о дијалекту, социолекту или било којој другој варијацији језичког система, то су сигнали вербално-аналитичке модификације уочљивији. Језички специфичне црте су стилски маркиране и одударају од говора новинара који би требало да се служи стандардним језиком. Ако речи новинара, тј. наративни комплекс у репортажи посматрамо као монолошку манифестацију, а она по својој природи представља „једини и непрекинути комплекс“ (Мукаржовски 1986: 108), приметимо да у случају вербално-аналитичке модификације индиректног говора долази до разбијања тог комплекса и сударања двају контекста, до контрастирања двају функционалних стилова, чиме се изазива ефекат сличан оном у драмском дијалогу. Такође, репортер на неким местима у тексту приближава тачку приповедања тачки гледишта актера о коме репортажа говори.

2. У овоме раду анализа неуправног говора вршиће се на основу употребе у једном жанру публицистичког стила – репортажном. До сада, колико нам је познато, нису вршена истраживања на овоме типу корпуса.

У корпус овог рада ушле су репортаже из дневне и недељне штампе, при чему смо као изворе користили архиву крагујевачког недељника *Светлост*² и електронска издања дневних новина *Блиц*, *Политика* и *Борба*, а репортаже су објављене у овим медијима у временском интервалу од новембра 2008. до октобра 2009.

2 За коришћење овог извора захвалност дугујемо новинарки овог листа, Марији Мисити, која нам је омогућила приступ архиви.

2.1. Класификациони критеријуми одабрани су на основу корпуса. Општи критеријуми издвојени су на основу литературе, тј. на основу типа преношења туђег говора, а даље су формиран на основу грађе.

3.1. Први тип вербално-аналитичке модификације неуправног говора (тип 1) представљају туђе речи под наводницима³ убачене у индиректни говор или говор наратора: „Неко викну „срећно!“ и лифти поче бучно да проијада кроз прохладно рударско окно брзином од шест метара у секунди. [...] Оглашава се звоно, на табли се пали лампа „транспорт људи“ [...] Понеки осмех, поздрав „срећно“ и сутра поново у јаму!“ (Blic Online, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=115418>); „... начинио је породичну гробницу са спомеником од „тешког“, црног, мермера [...] Ово не би било необично да Милункина слика, у протеклих две и по деценије, није „сама од себе“, три пута падала са постамента [...] Милунка Најдановић (103) из Церовца у Шумадији чило живи „сточетврту“, иако је, каже, у свом дугом и мукотрпном животу много тога „претурила“ преко главе. [...] И поред тога што је „начела“ четврту годину другог века мукотрпног живота [...] може лако да се врати у „њено време“, на опште задовољство младих. [...] Не само због, у то време, најмодернијег одела и „ниске“ од двадесет дуката који су јој висили о врату [...] Млади су, каже, могли само да „меркају“, срамежљиво изражавају симпатије, али су „задњу реч“ имали старији. [...] Наочита девојка је „истерала своје“, [...] Свакоме је, сматра, „писано“ колико ће да поживи и када му ваља да се запути „на онај свет“. Сећа се старица много тога, али не и када је ишла лекару. [...] живи и храни се „као сав остали свет““ (Светлост, 16. 7. 2009, 38); „Тако је крагујевачки „тазе“ пензионер започео бављење корисним хобијем...“ (Светлост, 24. 9. 2009, 44-45); „Овде се још приповеда о старом завичају, открива на кога је „вриједан“ овај или онај спортиста. [...] Спасо Јањић каже да то подразумева баш све „и снагу и брзину и технику и храброст“. [...] У Гајдобри и старо и младо говори ијекавицу са мало архаичним источнохерцеговачким наречјем, која се учи од колевке и кажу да је „конзервирана“ и тиме „чистија“ од данашњег говора у старом завичају“. (Blic Online, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=67198>); „Савет наше саговорнице Панчевке Данице Бајић јесте да пре доласка направите списак ствари које су вам потребне, јер је „мамипара“ на сваком кораку“. (Политика Online, <http://www.politika.rs/rubrike/Magazin/U-Panchevu-svega-ima.sr.html>); „Власник

3 Наводници искључују иронију, подразумевају други тип језичког варијетета (дијалекат, социолекат...).

приватизоване ваљевске фирме Крушик Опруге Драган Милошевић из Шапца најавио је продају фирме "у целини или у деловима". [...] Милошевић се на тај корак одлучио после трогодишњих напора да фирму "постави на ноге" због тога што је, како каже, схватио да ју је купио "грешком јер је била намењена другоме". (Borba Online <http://www.borba.rs/content/view/10174/83/>); „...свака кућа имала „тамић“ (Blic Online, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=117717>).

Навешћемо неколике напомене уз поједине примере дате у оквиру типа 1. Синтагма *ирансијорџи људи* издвојена је стављањем под наводнике због ироније новинара, тј. његовог неслагања са незграпном језичком конструкцијом. Сличан случај иронијске употребе наводника налазимо и у примеру *продају фирме "у целини или у деловима"*, као и у примеру *купио "грешком јер је била намењена другоме"*. У примеру *Свакоме је, смајтра, „писано“ колико ће да поживи...* знаци навода нису били неопходни, јер се глаголом *смајтра* упућује на други тип текста. У овом примеру имамо двоструко наглашавање вербално-аналитичке модификације неуправног говора: метатекстуално (глаголом *смајтра*) и формално (наводницима). Још један пример представља отклон од пуког преношења туђих речи стављањем под наводнике. Реч је о следећем примеру: *Овде се још пријоведа о сшаром завичају, ошкрива на кога је „вриједан“ овај или онај сијорџистџа*. Наиме, реч под наводницима је ијекавизам, истакнут формално у ауторском говору писаним екавицом (*пријоведа*). На тај начин се истиче једна компонента говора становника Гајдобре, тј. ијекавски изговор овог дијалекта.

За сликарски стил преношења туђег говора битно је оно што Стана Ристић (2004: 231) назива личносним начелом у функционирању експресива. Наиме, она истиче да је се у експресивима „остварује „говорна личност“ (његова субјективна оцена, емотиван однос и експресивно деловање), што се на комуникативном плану реализује као експресивни говорни чин са одговарајућом илокуцијском снагом упућеном на реципијенте“. Стереотипност учесника комуникације је још један појам значајан за предмет нашег проучавања, а он представља „однос надређености/подређености на основу социјалне, статусне, полне, узрасне и сл. припадности учесника комуникације“ (Ристић 2004: 224).

Тип (1.1) чини експресивна лексема формално истакнута у оквиру ауторског текста стављањем под знаке навода. У оквиру овог типа издвојили смо три подтипа: подтип (1.1.1) чине именички експресиви, подтип (1.1.2) глаголски експресиви и подтип (1.1.3), који

чине експресивни придеви преузети из туђег говора и формално истакнути наводницима.

Тип (1.1.1) Именички експресиви: *мамипара*⁴, *шампих*⁵, *ниске* од двадесет дуката.

Прва два експресива припадају жаргонској лексици и илуструју *зоворну личност*. У првом случају реч је о Панчевки која даје субјективну оцену упорности продавца на бувљој пијаци и вредности њихове робе. У другом случају, реч је о емотивном односу власника према јефтином камиону, веома погодном за шверц, од кога живе. Последњи пример је стилски маркиран, илуструје говор старице, а за денотат има назив комада накита који су некада жене носиле уз народну ношњу.

Тип (1.1.2) Глаголски експресиви: *меркају*, *писано је*⁶.

Глаголски експресив *меркају* можемо одредити као глагол са значењем „перципирати чулом вида – (у)гледати, посматрати“⁷, а такође га можемо подвести под експресиве са хипокористичним значењем, који представљају „стилска средства за исказивање нежности, симпатије или ласкања у фамилијарној, интимној комуникацији“ (Ристић 2004: 129).

Тип (1.1.3) Експресивни придеви: *шешиког*⁸ (црног, мермера), *тазе*⁹ (пензионер), *конзервирана*¹⁰ (и тиме) *чистија*¹¹ (од дана-

4 „мамипара ж 1. *ствар која мами човека да је кући (иако му није потребна)*. — Намеће му [да купи] неке беспослице и мамипаре, огледалца, паунова пера и пиштаљке од црвена шећера. *Андр. И. 2. онај који измамљује ђаре, варалица*. — Има тамо мамипара, чувај се од њих као од огња. *Лал.*“, (РМС, 290)

5 Објашњење овог појма потражили смо у електронском речнику сленга (<http://vukajlija.com/tamis>), где стоји: „Камион настао половином прошлог века у бившој СФРЈ републици Словенији, тачније Марибору, стога се и зове ТАМ Творница аутомобила Марибор“. Занимљиво је да у додатном објашњењу стоји још и то да је ово возило „популарно код Рома из свих крајева, најчешће Драгиње код Шапца“, будући да репортажа у којој смо пронашли овај хипокористик говори управо о Ромима из поменутог насеља.

6 „писано је (у књизи судбине) *суђено је, одређено је од судбине*“ (РМС, под *писати*, 433)

7 Овај тип налазимо у оквиру класификације коју даје Стана Ристић (2004: 124-126), иако она углавном наводи примере негативне конотације.

8 „*шврд, чврст*. — Осјећају се више уморни но да су. . . најтежу земљу копали. *Ћип.*“ (РМС, под *тежак*, 164)

9 „*тазе* прид. непром. тур. в. *свеж*: ~ пециво, ~ вода. — Имам за тебе овамо нешто тазе и кисело, па одмах мамурлук да ти прође. *Маиш*. фиг. Девојке су га звале да свира, а жене да извади из торбице своје. . . тазе сплетке. *Петир*. В. Види се да си ти тазе партизан. *Чол.*“ (РМС, 125)

10 „(са)чуваши у *нейпромењеном стању*. — Фолклор [је] као културно наслеђе драгоценост коју треба конзервирати. *КН 1956*“ (РМС, 820, под *конзервирати*);

11 „*фигуративно...који одговара одређеним правилима, нормама, законима, правилан*. — Говор вам није баш најчистији. *Шайч*. Чисту . . . штокавштину није волио. *Крл.*“ (РМС, 883, под *чист*)

шњег говора), *вриједан*¹² (спортиста).

Поред тога што припадају различитим слојевима лексике и на тај начин карактеришу тип говорника, сви наведени придеви нису наведени у свом основном, већ у фигуративном значењу.

У једној од анализираних репортажа налазимо поздрав, елидирану реченицу *срећно!*, која се јавља у овом облику на *почетку главе рејорѝаже*, и без узвичника на *крају ѝоѝ ѝасуса*. Такође, једним *ѝримеом* је засѝуѝљен *редни број сѝочетвртѝу* (годину).

Тип (1.2) Конструкције издвојене из туђег говора и унете у говор репортера под наводницима:

Тип (1.2.1) Фразеологизми из разговорног стила, који представљају глаголско-именичке експресиве и фамилијаризују комуникацију: *ѝреѝурила мноѝо ѝоѝа ѝреко главе, начела четвртѝу ѝодину, иѝтерала своје, ѝостѝави фирму на ноѝе*.

Тип (1.2.2) Разговорном стилу припадају и синтагме у чијем се центру налази именска јединица: *сама од себе, у њено време, задњу реч* (имали старији).

Тип (1.2.3) Конструкције које у свом саставу имају лексему *свѝѝ*¹³: (да се запути) *на онај свѝѝ*, (живи и храни се) *као сав остѝали свѝѝ*,

Конструкција *ѝрансѝорѝ ѝуди* уметнута је у говор репортера као обележје језика рударске струке.

Тип (1.2.4) чине напоредне конструкције. Пример *и снаѝу и брзину и ѝехнику и храбростѝ* представља „*емфатички ѝолисиндеѝ*, којим се истиче значај сваког од чланова координираног низа“ (Ковачевић 2000: 327), па представља синтаксостилему¹⁴. Што се тиче примера (најавио је продају фирме) *у целини или у деловима*, ако се под *фирмом* подразумевају ѝуди који раде у њој, онда и продаја ѝуди у целини или у деловима звучи слично као и *ѝрансѝорѝ ѝуди*. Реч је о незграпним и рогобатним конструкцијама којима се жели постићи административни тон. Њиховим уметањем у ауторски текст илуструје се говор делатника одређене привредне области. Употребом наводника код овог типа вербално-аналитичке моди-

12 „*кадар, сѝособан*. — Чудно биће: сто срдаца од небеса свратит вриједно. *Маж*.“ (РМС, под **вредан**, 431)

13 У првој конструкцији, лексема *свѝѝ* је употребљена са значењем „*људи, народ*. — Старији свијет убрзо се заситио шетње. *Неим*. Милош је умео са светом, и био [је] велики вођ народа и у миру и у рату. *Јов. С.*“ (РМС, 677, под **свет**), док у другој конструкцији има значење „*онај ~ е. друѝи, заѝробни свѝѝ*“ (РМС, 678, под **свет**).

14 Синтаксичке фигуре „код којих онеобичење захвата израз или садржај синтагме или реченице у целини“ (Ковачевић, 1998, 28).

фикације наглашава се административни тон говора, дехуманизованост и одсуство смисла у бирократизованом језику.

Само у једном примеру под наводницима налазимо конструкцију с прилошком вредношћу: (купио фирму) *грешком јер је била намењена другоме*.

Дакле, у оквиру типа 1 више је именских јединица под наводницима, мада и глаголи могу бити стилогени, било да су употребљени самостално, било да су у склопу фразеологизама. Нестандардна лексика, придеви у фигуративном значењу, конструкције из разговорног стила, стављени су под наводнике и тако формално издвојени од ауторског комплекса у који су уметнути да изврше социјалну, старосну, територијалну карактеризацију актера репортаже.

3.2. Тип 2 представља вербално-аналитичку модификацију која подразумева туђе речи унутар наративног комплекса дате без знака навода: „И поред бројних сукоба и ратовања с Турцима, упркос великој жељи, Османлије нису успели да му доакају. Левачки хајдук је на онај свет отишао природном смрћу“ (Светлост, 10. 9. 2009, 44-45); „... породичну гробницу са спомеником од „тешког“, црног, мермера и на њему, уз слику покојника, по обичају који у овом крају влада, дао да мајстори ставе и слику његове супруге Милунке [...] На овом свету јој је, каже, поодавно досадило, али је схватила да она не одлучује о томе“ (Светлост, 16. 7. 2009, 38).

У последњем примеру глаголом *каже* наглашено је позивање на други тип текста, па је реч о метатекстуалном упућивању на туђи говор, сличном оном које смо имали у примеру из типа 1. За разлику од примера *Свакоме је, смајра, „писано“ колико ће да њоживи...*, овде немамо формално наглашавање употребом наводника.

Подтип (2.1) представљају особености говора актера на фонетском плану. Дијалекатске црте говора Рома из шабачког краја на фонетском плану пренете су коришћењем апострофа тамо где је изостављена фонема х (*’оће, неће и ’ слушају, за ’леба*), вокал (*кол’ко*), код скраћивања речи (*два’ес*), али и код сажимања вокала (*иос’о*)¹⁵.

Типом (2.2) означили смо лексичке особености туђег говора унетог у ауторски комплекс без наводника. И у другом типу јављају се глаголски експресиви карактеристични за разговорни стил: глагол *доакајџи* и глагол *џурнуџи* у значењу уложити (све паре гурнули у куће).

15 Приликом преношења сажимања вокала, новинар није поштовао правопис, али је доследно означио те карактеристике говора актера репортаже.

Особености на лексичком плану, које су биле доминантне у првом типу, у другом типу су мање заступљене – налазимо их само још у примеру стилски маркираног прилога *поодавно*.

Типом (2.3) означили смо морфосинтаксичке специфичности пренете другим типом вербално-аналитичке модификације. На морфосинтаксичком плану, као маркирана језичка црта, јавља се погрешна употреба падежних облика: зида само ко је у *Аустрију*; били у *ојшћину*; Био у *Аустрију*, сад му деца у *Аустрију*; све *до Хрватску*; да се са женом фотографише *пред своју велику и белу кућу*.

Уношење говорних црта актера може имати комичан ефекат, не само када се преносе одступања од нормe по којима је говор неке социјалне групе препознатљив, већ и уношењем духовитих конструкција као што је синтагма *мафија за киселе красџавце*, пренета из говора младог Рома који жели да нешто каже за новине, у којој се укрштају два неспојива семантичка поља – криминал и туршија.

Тип (2.4) чине синтаксичке особености туђег говора унете у наративни комплекс. На синтаксичком плану, говор актера се одликује испрекиданим, скраћеним реченицама, великим бројем краћих клауза у напоредном односу.

У оквиру подтипа (2.5) анализирамо уношење особености говора актера репортаже на текстуалном нивоу. Искази становника Драгиња улазе у ауторов говор, тако да текст тече непрекинуто, за разлику од типа 1 који је и формално издвојен у односу на наративни комплекс. Репортер преноси особености говора актера, које на текстуалном нивоу уочавамо као стилске фигуре понављања. Поновљени језички елемент постаје „комуникативно и експресивно (нај)значајнији“ (Ковачевић 2000: 291). Издвајамо неколико типова понављања у оквиру другог типа вербално-аналитичке модификације индиректног говора:

а) Анадиплоза, тј. ланчана или линеарна веза реченица у тексту (Ковачевић, 2000, 298), стилска фигура понављања у којој једна клауза проистиче из друге: *А пре, пре* се препродавало; Има и она велику и лепу кућу, а кад је *правила, правила* је кад је било среће, сад нема ништа, нико ништа *не прави*.

б) У последњој реченици, поред анадиплозичке имамо и полиптотонску ланчану везу реченица јер је лексема *продавати* поновљена и у измењеном облику. Пример за полиптотон, тј. позиционо неусловљено понављање исте лексеме у различитим облицима имамо и у реченици: *Ради* ограду, после ће кућу, *радио* је он још кућа. Такође, лексема *велики* употребљена је шест пута у различитим синтагмама које анализирамо у оквиру следећег подтипа.

в) Епифора се јавља у примеру:

пола села нема од чеџа да живи, цела општина нема од чеџа живи...

3.3. *Посебан подстиљ шииа 2 (шии 2а) имамо када је поред туђеџ говора без наводника којим је разбијен нарашћивни комплекс и сам џвор рејоршера добио језичке цртие својствене џвору акшера. Двоџвор у рејоршажи о ромском насељу код Шайца огледа се у смењивању шииа 2 и шииа 2а. Зарад лакше анализе, издвојили смо посебно примере једноџ, а посебно примере друџоџ шииа.*

„Свако ко прође кроз Драџиње - већинско ромско насеље у оишштини Коцељева, на регионалном пушћу Ваљево-Шабац - засшане да се чуду начуди, боље осмотири низ сшрашних кућа, са велике каишје, велике шерасе, и осшало све велико. [...] Дакле, Драгиње, уз асфалтни пут велике и беле куће, велике каишје са бели лавови и коњи разиграни, велике беле терасе, дворишта, где који празан и уз кућу, биће, припадајући базен. Упитамо се са човеком који поставља камену ограду пред једном од кућа, Слободан из Брдарица, представља се, зида ограду, камен природан, из Завлаке. [...] Пређемо преко пута, велика бела кућа са те велике беле терасе, испред празан и у плаво кружни базен. Од гараже, са неки алат у руке, капу на којој писало „криминалистичка полиција“, појави се ситан, старији човек, Душан Јанковић. (Blic Online, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=117717>)

Говор новинара приближава се говору актера пре свега на морфолошком плану, намерном погрешном употребом падежа: *низ сшрашних кућа, са велике каишје, велике шерасе, и осшало све велико; велике каишје са бели лавови и коњи разиграни; велика бела кућа са шее велике беле шерасе; са неки алаш у руке, каиу на којој шисало „криминалистичка шолиција“*, појави се ситан, старији човек.

Примећујемо да је у издвојеним примерима за употребу падежа у говору репортера, лексема *велики* употребљена шест пута и да се намерним одступањем од норме у синтагмама у којима је она присутна наглашава грандиозност ромске архитектуре у насељу Драгиње, која је постала чак и предмет студентских семинарских радова на Архитектонском факултету.

И говор новинара одликује се изостављањем, као и говор актера. Нпр. *исшред шразан и у шлаво (офарбан) кружни базен; каиу на којој (је) шисало.*

3.4. Издвојићемо и један тип преношења туђеџ говора специфичан по томе што се тачка гледишта репортера приближава тачки гледишта актера (тип (3)): *Збоџ ошасности од мешана, ради се шод*

највећим одрезом. Осам часова у смени. А онда, ојет̄ӣ назад ист̄им̄ љӯшем... (<http://www.blic.rs/reportaza.php?id=115418>).

Обезличеним реченицама почиње се репортажа о тешком животу рудара, репортер говори са неутралне позиције, да би у последње две наведене реченице пренео мисли самих рудара.

4. Сликарски стил преношења туђег говора, тј. вербално-аналитичка модификација индиректног говора омогућава истицање социјалекатских, дијалекатских и сл. језичких црта и тиме доприноси карактеризацији *говорне личности*. Анализом овог начина преношења говора издвојени су следећи типови и подтипови:

тип (1): туђе речи под наводницима

(1.1) експресивна лексема

(1.1.1) именички експресиви

(1.1.2) глаголски експресиви

(1.1.3) експресивни придеви

(1.2) конструкције из туђег говора

(1.2.1) фразеологизми из разговорног стила (глаголско-именички експресиви)

(1.2.2) именичке синтагме из разговорног стила

(1.2.3) конструкције које у свом саставу имају лексему *све̄ш̄*

(1.2.4) напоредне конструкције

тип (2): туђе речи без знака навода

(2.1) особености на фонетском плану

(2.2) лексичке особености

(2.3) морфосинтаксичке особености

(2.4) синтаксичке особености

(2.5) особености на текстуалном нивоу

тип (2а) говор репортера који је добио језичке црте својствене говору актера

тип (3): тачка гледишта репортера приближена тачки гледишта актера.

5. Да закључимо: вербално-аналитичка модификација преношење туђег говора омогућава истовремено неизмењено преношење садржаја туђег говора и језичку карактеризацију говорника, смештање саговорника у одређени друштвени, професионални, психолошки оквир. Она може варирати од формално издвојених појединачних речи, високе експресивности, преко уклопљености туђих израза у наративни комплекс, при чему се они јасно диференцирају од говора репортера, било емотивном обојеношћу, било

одступањем од норме или стилогеношћу до приближавања говора аутора текста туђем говору и коначно, вербално-аналитичка модификација може постати веома блиска унутрашњем монологу и доживљеном говору, као у последњем издвојеном типу.

Извори:

1. *Очи у очи са метаном*
(Blic Online, 14.10.2009, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=115418>);
2. *Животи уз чукунунуке* (Светлост, 16. 7. 2009, 38);
3. *Тајна хајдуковог зроба* (Светлост, 10. 9. 2009, 44-45);
4. *Излечио и себе и друге*, (Светлост, 24. 9. 2009, 44-45);
5. *Гајдобра - село које извози рукометаше*
(Blic Online, 26.11.2008, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=67198>);
6. *Градило се док је било среће*
(Blic Online, 28.10.2009, <http://www.blic.rs/reportaza.php?id=117717>);
7. *У Панчеву свега има*
(Политика Online, 4.10.2009, <http://www.politika.rs/rubrike/Magazin/U-Pancevu-svega-ima.sr.html>)
8. *Власник продаје приватизовану фирму* (Borba Online, 25.10.2009, <http://www.borba.rs/content/view/10174/83/>)

Литература:

- Бахтин 1980: М. Бахтин, *Марксизам и филозофија језика*, Београд: Нолит.
- Живковић 2001: Д. Живковић, *Речник књижевних термина*, Бања Лука: Романов.
- Ковачевић 2000: М. Ковачевић, *Стилистика и драматика стилских фигура*, Крагујевац: Кантакузин.
- Мукаржовски 1986: *Структура песничког језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Силић 2006: Ј. Силић, *Функционални стилови хрватскога језика*, Загреб: Диспут.
- Станојевић 2004: Д. Станојевић, *Медији и начела дијалога*, Панчево: Мали Немо.
- Тодоровић 2002: Н. Тодоровић, *Новинарство – интерпретативно и израживачко*, Факултет политичких наука, Београд: Чигоја штампа.
- Тошовић 2002: Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Graz: Institut für Slavistik der Karl-Franzens-Universität.

Jelena Maksimović

**PICTORIAL STYLE OF TRANSMISSION OF ELSE'S SPEECH
(verbal-analytical modification of indirect speech)**

Summary

This paper analyses verbal-analytical modification of indirect speech in the newspaper report in Serbian daily and weekly newspaper. Analysis examines how usage of this type of indirect speech, as form of reported speech, helps reporter to portray speaking person. Author analyse the interplay of voices, of perspectives, the process of interaction between speaking subjects (reporter and actor of newspaper report) that is present in this written form of journalism, as part of popular culture. The focus is on speaking personality and individual characteristics of her speech present in newspaper-style.

Прихваћено за штампу јануара 2010.